

Wajechie I 'Wees sterk en laten wij onszelf versterken!'

20/12/2018

Yosef, de man die ontzettend veel meemaakt en toch altijd en overal zijn licht laat schijnen. Niks posttraumatische stressstoornis. Het lukt Yosef om moeilijkheden tot bron van inspiratie te maken. Zo inspireert Yosef ook ons om vol te houden en te leren zeggen: 'Wees sterk, wees sterk en laten wij onszelf versterken!'

Het is weer zo ver. Deze week lezen we de laatste parasha van Bereeshiet, het eerste boek van de vijf boeken van de Torah. Het is altijd spannend om iets af te maken en helemaal zo'n goed boek vol met gebeurtenissen en intriges. Waar eindigen we mee? Toch met een vrolijk stukje hoop ik. Maar nee, het eindigt met het sterven van Yosef, de held van Bereeshiet.

De held? En hoe zit het dan met Noach of de aartsvaders? Waren zij geen helden? Jazeker, maar kennelijk was G-d verliefd op Yosef. Hij blijft over hem vertellen, het ene vers na het andere, het ene hoofdstuk na het andere. Wekenlang horen wij zijn verhaal;

Hoe zijn moeder, Rachel hem uiteindelijk baart, lang nadat haar zuster al veel kinderen had gehad en zij geen.

Hoe Yosef's moeder sterft toen hij nog maar 9 jaar oud was.

Op zijn 17e wordt hij door zijn eigen broers uit jaloezie in een put gegooid en vervolgens als slaaf verkocht. Wat een ellende!

Hij komt in Egypte terecht, waar hij dienaar wordt in het huis van Potiefar. Na een tijdje trouw te hebben gediend, probeert de vrouw van Potiefar hem te verleiden. Yosef weigert daaraan gehoor te geven, maar zijn bazin is er niet blij mee en beschuldigt hem juist van wat zij hem aan wilde doen. Yosef belandt hierdoor in de gevangenis.

Na tien jaar hoopt hij bevrijd te worden, maar de wijnschenker vergeet zijn bestaan te melden bij Farao waardoor Yosef nog twee jaar in bewaring blijft. Daarna wordt hij onderkoning en is zijn ellende voorbij, behalve natuurlijk dat hij zijn familie al jarenlang niet gezien heeft.

Bijzondere man

Wat een bijzondere man! Nergens lezen wij over posttraumatische stressstoornissen. Altijd en overal laat Yosef zijn licht schijnen. Op een of andere manier lukt het hem, alléén, in een wrede immorele wereld, om elke gelegenheid, elke uitdaging en moeilijkheid te veranderen in een bron van inspiratie voor zichzelf en de mensen om zich heen.

Toen hij een wees was, lachten zijn broers hem uit vanwege zijn dromen. Of zoals Yakov het uitdrukt: hun tongen waren als pijlen, zie Bereeshiet 49 – 23.

In Egypte probeerde zijn bazin hem te verleiden. Waarom zou hij daar niet aan hebben toegegeven? Niemand bekommerde zich om hem en niemand zou het ooit te weten komen. Van zijn vader ontving hij geen berichten want die dacht dat hij niet meer leefde en zijn broers lustten hem rauw. Toch weerstond hij de verleiding en weigerde hij om in te gaan op haar verzoek. Waar haalde hij de kracht vandaan?

Zelfs in de gevangenis, na tien jaar onterechte opsluiting, zou je toch verwachten dat Yosef zichzelf een beetje zielig zou vinden en moedeloos zou raken. Maar nee! De Torah vertelt ons hoe Yosef

omging met zijn medegevangenen. Yosef zat kennelijk zo lekker in zijn vel dat hij zelfs ruimte in zijn leven wist te maken voor zijn medegevangenen, (Bereeshiet 40-6 en 7)

וַיָּבֵא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבִקְרָוּ וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים:

En Yosef kwam 's ochtends naar hun toe en hij zag hun en ze waren droevig.

וַיִּשְׂאֵל אֶת־סְרִיסֵי פְרֶעָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:

En hij vroeg de dienaren van Farao die met hem in de gevangenis waren en zei: Waarom zien jullie er vandaag zo slecht uit?

Zo bemerkte hij op een dag, dat twee andere gevangenen er een beetje droevig uitzagen. Hij vroeg hen wat er aan de hand was. Het waren de twee dromers, de wijnschenker en de bakker. Dankzij het feit dat Yosef zich over zijn medegevangenen had bekommerd en niet alleen in zijn persoonlijke ellende geabsorbeerd was, kreeg hij de gelegenheid om naar hun dromen te luisteren en ze te verklaren. Twee jaar later is het Farao's beurt om te dromen. Het lukte noch hem noch zijn adviseurs om deze nachtverhalen te interpreteren. Totdat de wijnschenker zich ineens de Hebreeuwse slaaf kon herinneren; Yosef, de droomverklaarder bij uitstek.

Geheugenprobleem

Uiteindelijk wordt Yosef uit de gevangenis bevrijd. Hij verklaart naar tevredenheid de dromen van Farao en geeft de koning economisch advies. Farao is zo onder de indruk dat Yosef onderkoning en minister van economische zaken wordt. Hiermee redt hij heel Egypte en zijn eigen familie van de hongersnood.

Nog voor de hongersnood in Egypte begint, worden er twee jongetjes in huize Yosef geboren. Hij kiest hun namen zorgvuldig, Bereshiet 41-51:

וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי נִשְׁנִי אֶלְקִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי

"En Yosef heeft de naam van de oudste **Menashe** genoemd omdat G-d al mijn narigheid en het hele huis van mijn vader *heeft doen vergeten*" (נשני = nashani)

Oh ja? Was Yosef werkelijk alles vergeten?

Toen zijn broers voedsel kwamen kopen, herkende hij ze wel degelijk en hij wist ook heel goed wat zij hem aangedaan hadden. Geen geheugenprobleem daar! Wat betekent dan נשני of Menashe?

Yosef was natuurlijk niets vergeten. De traumatische ervaringen die hij had meegemaakt kunnen per definitie nooit vergeten worden. Wie kan nou vergeten dat zijn broers hem in een put vol slangen en schorpioenen hebben gegooid? Zou iemand zich niet kunnen herinneren dat hij als slaaf verkocht werd of 12 jaar onterecht in een gevangenis heeft gezeten?

Niet permanent

Hij kon zich zijn pijn heel goed herinneren, maar hij wist zich daarvan los te maken. Yosef wist zich te verbinden met iets wat heel diep in hem was - en waar niets en niemand hem kon raken. Hij wist altijd stukjes vrijheid, liefde en eindeloze mogelijkheden te ontdekken in zichzelf. Alles wat hij had meegemaakt was vreselijk, onuitstaanbaar en zo onterecht. Hij had al het recht om ervan kapot te gaan. Hij was het niet vergeten, maar hij wist zich er los van te maken.

Zijn identiteit werd niet bepaald door zijn vreselijke ervaringen. Het waren zijn ervaringen, niet zijn persoonlijkheid. Yosef was niet zijn trauma, zijn pijn en zijn misbruik. Hij liet zich niet definiëren door hetgeen met hem gebeurd was.

De Torah verbiedt tatoeage; de buitenwereld mag ons niet diep en permanent raken.

Ik ben Yosef zegt hij tegen zijn broers. Met andere woorden:

Ik ben niet wat er met mij gebeurd is. Ik identificeer mezelf op een andere manier: volgens iets dat hoger ligt dan mijn dagelijkse leven, mijn vijanden en mijn narigheden. Daarom ben ik wie ik ben. Ik ben mijn eigen baas. Omstandigheden kunnen zeer pijnlijk, naar en vreselijk zijn, maar ze bepalen niet wie ik ben. En daarom ben ik niet boos op jullie.

In elke situatie heeft Yosef zich weten vast te houden aan wie hij was door zichzelf los te maken *נשני* van zijn traumatische ervaringen.

Hetzelfde woord wordt gebruikt bij de *verwongen* pees גיד הנשה - *gied hanashe*. De engel raakte Yakov en zijn heup werd daardoor ontwricht.

Nee, Yosef is zijn ervaringen niet vergeten. Zijn trauma's zijn er nog en doen nog steeds pijn. Maar hij weet zichzelf ervan te ontwrichten; zijn ervaringen bepalen noch zijn gemoedstoestand noch zijn gedrag.

Springplank

Daarna wordt de tweede zoon geboren, Bereeshiet 41-52:

וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי הִפְרֵנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי:

"En de naam van de tweede heeft hij Efrayim genoemd omdat G-d mij vruchtbaar (הִפְרֵנִי = hiefranie) heeft gemaakt in een land van mijn leed."

Efraim betekent vruchtbaarheid en ontwikkeling. Wanneer een zaadje in de winter, in de koude donkere aarde ligt te verrotten is het stilte voor de storm. Nu is het alleen maar ellende in de vieze modder. Toch moet het zaadje eerst ontbinden en door al die narigheid gaan. Straks kan juist door de ontbinding een prachtige boom groeien met heerlijke sappige vruchten. Eerst heeft Yosef zich losgemaakt van zijn vreselijke misères maar daar bleef het niet bij. Daarna is hij overgegaan naar de volgende etappe. Hij heeft zijn trauma's weten te gebruiken als springplank om zichzelf verder *te ontplooien*, Efrayim (הִפְרֵנִי = hiefranie).

Juist door zijn moeilijkheden heeft hij een hoger niveau bereikt.

Vaak klagen wij over de problemen die ons opgelegd worden. Toch zijn het de moeilijkheden in het leven die ons ertoe dwingen om dieper in onszelf te graven en om schatten van kracht en potentieel te ontdekken.

Een olijf moet met kracht geperst worden alvorens er smaakvolle olie uitvloeit en de fluorescerende staafjes moeten gebroken worden voordat ze licht geven. Een lucifer moet je langs schuurpapier schaven alvorens je een vlam kunt creëren. Schuurpapier? Au! Kennelijk is de wrijving noodzakelijk om iets te doen ontstaan wat nog mooier en nog lichter is.

We laten ons niet naar beneden sleuren door tegenstellingen en onrechtvaardigheden. Als we kunnen, lossen we ze op, maar zonder onze *mentschlichkeit* te verliezen. Laat je *neshama* schijnen!

רעה ישראל | האזינה נהג בצאן יוסף ישב הכרובים הופיעה:

"Herder van Israel, Jij leidt Yosef (het Joodse volk) als een kudde, Jij rust tussen de Keroewiem (de engelen op de gouden ark in de tempel)."

Wij zien in bovenstaande vers, Tehilim 80 – 2, dat het Joodse volk als geheel ook Yosef genoemd wordt. Wij kunnen allemaal Yosefs zijn en dat ultieme doel bereiken: ons eerst losmaken van alles wat ons zou kunnen raken en daarna er groter en beter van worden.

De zegen

In onze Parasha zegent Yakov voor zijn sterven al zijn zonen en twee kleinzonen, Yosefs twee kinderen. Menashe de oudste plaatst Yosef aan de rechter kant van zijn vader en Efraim aan de linker kant. Maar Opa Yakov kruist zijn handen en zorgt dat zijn rechterhand op de jongste van de twee, Efraim terecht komt.

"Niet zo Papa!"

"Hé, toe nou, laten we niet weer de mist ingaan. Al dat gedoe met steeds het jongste kind voortrekken boven de eerstgeborene. Hier komt alleen maar ellende van! Kijk naar Kayin en Hevel, Yishmael en Yitschak, jijzelf en Oom Esaw. Kijk naar mij, wat een ellende ik heb moeten doorstaan omdat jij mij voortrok waardoor mijn oudere halfbroers zo vreselijk jaloers waren."

“Ik weet het, mijn zoon, ik weet het” (48 – 19) antwoordt Yakov.

Tweemaal *ik weet het*? Ja Yosef, je vader weet hoe het in elkaar zit. Hij weet wie de oudste is, maar ook wat er diep achter ligt. Ja, hij hoort wat je zegt, maar hoort ook wat je niet zegt. Hij weet hoe situaties lijken en weet ook wat ze werkelijk zijn.

Menashe - je losmaken - is een heel hoog niveau, maar je doel moet Efraim zijn, je uitdagingen als katalysator gebruiken om je diepste krachten te ontdekken, zelfs in ballingschap en daardoor enorme vooruitgang te boeken. Omdat de vruchtbaarheid en de ontwikkeling door de naam Efraïm vertegenwoordigd worden en omdat Yakow dat aspect als het voornaamste zag, deed hij zijn sterke hand, de rechterhand op Efraim, de jongste zoon.

Kracht om vol te houden

Zo eindigen we Bereeshiet: met een held die zelfs in Egypte (ballingschap, duisternis en moeilijkheden) en juist door Egypte weet te bloeien. Een leider die ook na zijn sterven niet zoals zijn vader Yakow zich meteen in Israel laat begraven. Nee, *choemash Shemot*, het tweede boek, gaat beginnen waarin de ballingschap in Egypte en de slavernij van het Joodse volk in alle details zal worden besproken.

Waar hebben de joodse slaven de kracht vandaan gehaald om als volk te overleven? De kracht kwam van Yosef, een man die maling had aan moeilijkheden en trauma's. Hij koos ervoor om zelfs na zijn dood in Egypte te blijven om dichtbij het Joodse volk te zijn. Pas bij de verlossing uit Egypte, zouden zijn botten naar Israel meegenomen worden. Yosef is in Shechem, in Israel begraven. Het Joodse volk heeft kracht weten te putten uit het feit dat Yosef zelfs na zijn overlijden in Egypte is gebleven. Zijn aanwezigheid en alles wat hij vertegenwoordigde en zijn kracht hebben het Joodse volk moed gegeven.

Toen en nu ook inspireert Yosef ons om in de ballingschap vol te houden. De slavernij is nu anders dan toen. We worden niet meer met een zweep geslagen als wij niet genoeg produceren. Wel zijn

wij verslaafd aan allerlei zaken die ons in bedwang houden en waar we ons maar moeilijk van kunnen ontrichten; gewoontes, sigaretten, alcohol, internet, smartphones...

Yosef inspireert ons om slapende krachten te ontdekken en te ontplooien. Hij leert ons dat wij allemaal een vonkje in onszelf hebben dat door niemand en door niets geraakt kan worden; dat is onze ziel, onze neshama, een waar deel van G-d in iedere persoon aanwezig. Net zo min als je G-d kunt verwoesten kun je ook niet de ziel in jezelf kapot maken. Die ziel geeft ons de kracht om natuurlijke ballingschapsgrenzen te doorbreken, om zelfs in de gevangenis en in de slavernij vrij van geest te blijven en om onze begeertes, verleidingen en verslavingen te beheersen.

Net zoals Yosef zich aan zijn broers heeft geopenbaard vragen wij aan G-d om zich te openbaren en het messiaanse tijdperk in te voeren.

Zo eindigen wij Parashat Wayechie en tevens het hele boek Bereeshiet, met het sterven van onze ballingschapsheld Yosef. Wanneer het verhaal uitgelezen is, roept iedereen luidkeels een uitdrukking uit die na het bereiken van het einde van elk van de vijf boeken gezegd wordt:

חזק ונתחזק

"Wees sterk, wees sterk en laten wij onszelf versterken!"

Bracha Heintz

*Gebaseerd op een les van Rav YY Jacobson.
Tekst: Bracha Heintz | Opmaak: Rianne Meijer*